

Sisällys

❖ Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet heikkenivät Nordean kotipaikan siirron myötä – vakavaraisuus kuitenkin edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempi.....	2
❖ Vertailukelpoisen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde vahvistui	4
❖ Pankkisektorin omat varat ylittävät vakavaraisuusvaatimukset selvästi – pankkikohtaiset erot kuitenkin suuria.....	5
❖ Suomen pankkisektori kestäisi toimintaympäristön merkittävän heikkenemisen	6
❖ Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuus heikentyi hieman	7
❖ Korkokate merkittävin tuottoerä – sijoitustoiminnan nettotuotot heiluttavat tulosta	8
❖ Pankkisektorin tase kasvoi merkittävästi – painopiste luotoissa	10
❖ Nordean kotipaikan muutos nosti yritysten järjestämättömiä saamisia suhteessa luottokantaan.....	11
❖ Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet viime vuosina	13
❖ Pankkisektorin maksuvalmius parani, LCR selvästi yli EU-alueen keskiarvon.....	13
❖ Riippuvuus markkinavarainhankinnasta kasvoi entisestään – erityisesti lyhytaikaisen varainhankinnan osuus kasvoi	14
❖ Kaupankäyntitoiminta moninkertaistunut, mutta markkinariskien vaikutus pankkien vakavaraisuuteen edelleen rajallinen	16
❖ Rahoitustaseen korkoriski on kasvanut, pankkikohtaiset erot ovat suuria johtuen osittain erilaisista laskentaoletuksista	17
❖ Kuvioliite	19

Kirjoittajat

- ❖ Arttu Kiviniemi, finanssianalyitikko
- ❖ Sinikka Taskinen, finanssianalyitikko
- ❖ Torsten Groschup, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Marjo Risku, johtava riskiasiantuntija

Q4/2018			
Ydinvakavaraisuussuhde 17,2 %			
Kokonaisvakavaraisuussuhde	Kulu-tuottosuhde 54 %		
	ROA*	Tase 778 mrd. euroa	
20,9 %	0,5 %	Järjestämättömät luotot	LCR
Omavaraisuusaste	ROE*	1,6 %	Anto-ottolainaussuhde
	8,5 %		175 %
5,8 %			173 %

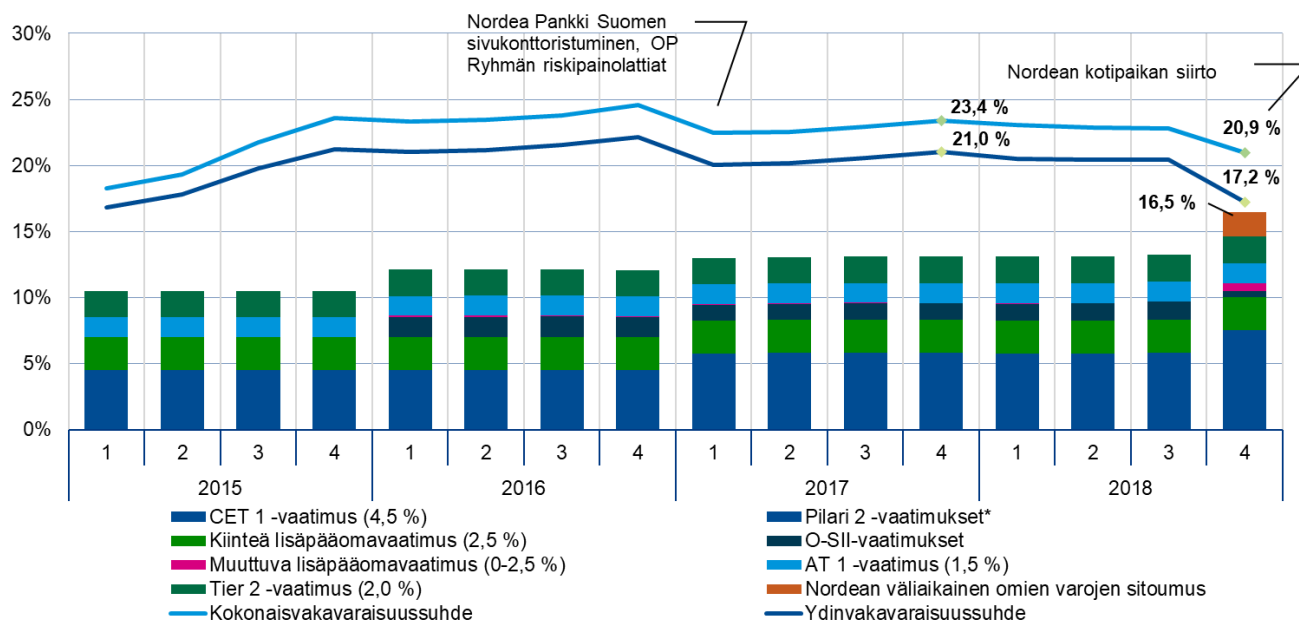
Lähde: Finanssivalvonta.
* Suhteutettu vuoden lopun taseeseen / omaan pääomaan

Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet heikkenivät Nordean kotipaikan siirron myötä – vakavaraisuus kuitenkin edelleen eurooppalaista keskitasoa vahvempi

Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet heikkenivät Nordean kotipaikan siirron myötä huomattavasti vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä (Kuvio 1). Pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen 3,8 ja kokonaisvakavaraisuussuhteen 2,5 prosenttiyksikön heikkenemistä selittivät pääasiassa Euroopan keskuspankin (EKP) Nordean vakavaraisuuslaskennan sisäisille malleille asettamat rajoitteet sekä Ruotsin valvojan asettama ruotsalaisten asuntoluottojen riskipainolattia. Nordean kotipaikan siirto kasvatti pankkisektorin vastuita ensisijaisia omia varoja voimakkaammin, minkä vuoksi myös pankkisektorin ei-riskipe-rusteista vakavaraisuutta mittaava omavaraisuusaste heikkeni 5,8 prosenttiin (12/2017: 6,8 %).

Suomen pankkisektorin vakavaraisuus pysyi heikkenemisestä huolimatta EU-alueen keskitasoa vahvempänä. Pankkisektorin ydin- ja kokonaisvakavaraisuussuhteet olivat vuoden 2018 lopussa noin kaksi prosenttiyksikköä EU-alueen pankkien keskimääräistä tasoa korkeampia (Kuvio 18 ja Kuvio 19, kuvioliite). Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste oli vuoden 2018 lopussa hieman eurooppalaista keskitasoa korkeampi.

Kuvio 1. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ja -vaatimukset

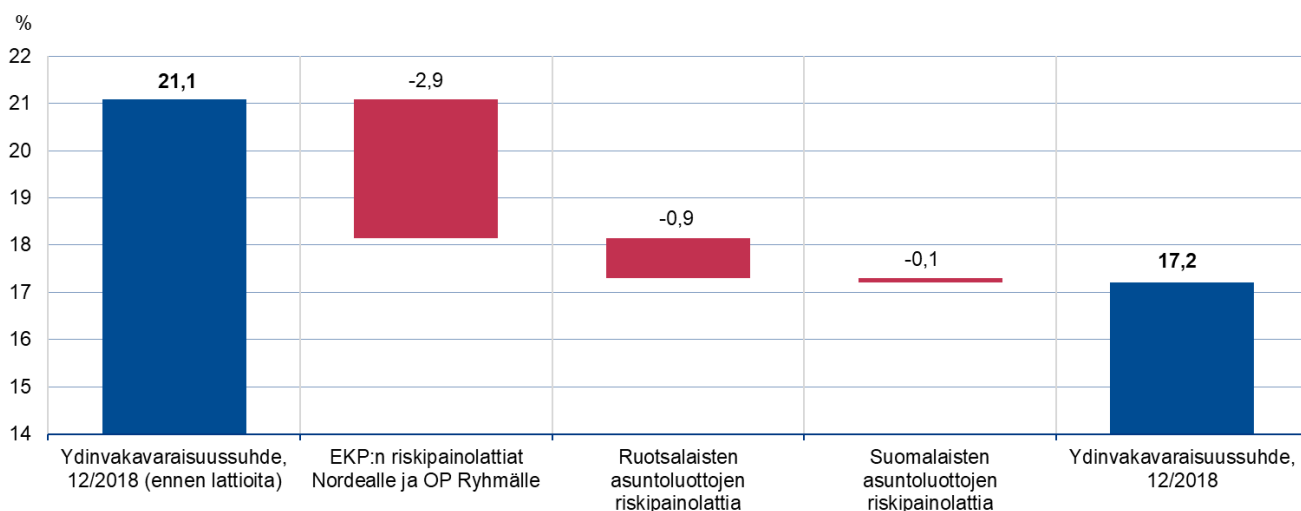
Lähde: Finanssivalvonta

* Pilari 2 -vaatimukset esitetty vain vuodesta 2017 alkaen.

Suomen pankkisektorin omat varat kasvoivat vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä noin 28 mrd. eurolla 48 mrd. euroon (Kuvio 20, kuvioliite). Nordean pääkonttorin siirron myötä pankkisektorin ensisijainen lisäpääoma ja toissijainen pääoma kasvoivat ydinpääomaa voimakkaammin, minkä vuoksi ydinpääoman osuus pankkisektorin omista varoista laski 82 prosenttiin (12/2017: 90 %). Ydinpääoman suhteellisen osuuden laskusta huolimatta omien varojen laatu pysyi eurooppalaisella keskitasolla (80 %).

Suomen pankkisektorin riskipainotetut erät kasvoivat Nordean kotipaikan siirron myötä noin 142 mrd. eurolla 228 mrd. euroon (Kuvio 21, kuvioliite). Riskipainotettujen erien kasvusta noin 36 mrd. euroa aiheutui EKP:n Nordean sisäisille malleille asettamista rajoitteista ja Ruotsin valvontaviranomaisen ruotsalaisille asuntoluotoille asettamasta 25 prosentin riskipainolattiasta. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteita rasittivat myös EKP:n OP Ryhmän vähittäisvastuulle vuonna 2017 asettamat riskipainolattiat sekä Finanssivalvonnan asettama, vuoden 2018 alussa voimaan astunut suomalaisten asuntoluottojen keskimääräisen riskipainon 15 prosentin alaraja. EKP:n, Ruotsin valvojan ja Finanssivalvonnan asettamien riskipainolattioiden ydinvakavaraisuussuhdetta heikentävä vaikutus oli vuoden 2018 lopussa yhteensä noin 3,9 prosenttiyksikköä (Kuvio 2).

Kuvio 2. EKP:n, Ruotsin valvojan ja Finanssivalvonnan riskipainolattioiden vaikutus pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteeseen

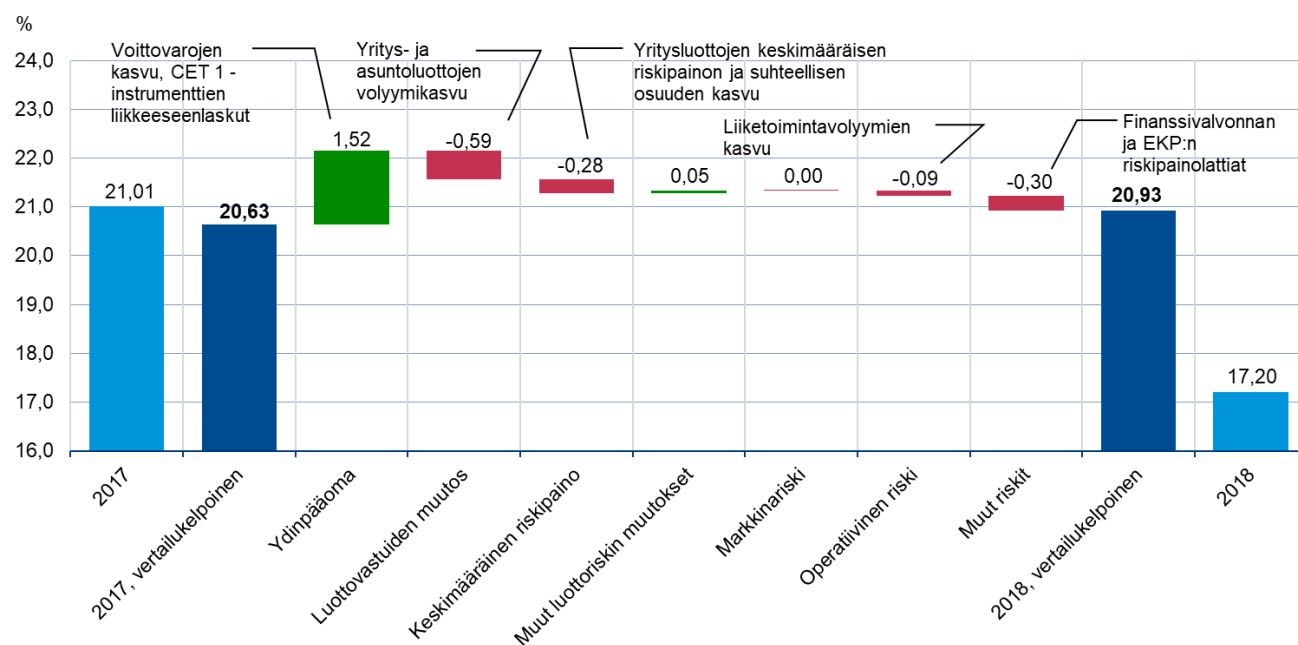
Lähde: Finanssivalvonta

Vertailukelpoisen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhde vahvistui

Vertailukelpoisen pankkisektorin (pankkisektori pl. Nordean Suomen toiminnot ja Danske Bank Oyj) ydinvakavaraisuussuhde vahvistui noin 0,3 prosenttiyksiköllä 20,9 prosenttiin vuonna 2018 (Kuvio 3). Ydinvakavaraisuussuhdetta vahvisti ydinpääoman 1,0 mrd. euron kasvu (+7,4 %), jota selittivät pääasiassa kertyneiden voittovarojen kasvu sekä ydinpääomaan luettavien instrumenttien liikkeeseenlaskut. Ydinpääoman kasvua selitti toisaalta myös OP Ryhmän henkilöstön eläkevastuiden siirrosta syntynyt kertaluonteinen 286 milj. euron tuloserä. Mikäli kertaluonteinen erä jätetään huomioimatta, vertailukelpoisen sektorin ydinvakavaraisuussuhde olisi pysynyt vuoden 2017 lopun tasolla.

Vertailukelpoisen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen kasvua jarruttivat vuoden 2018 alussa voimaan astunut suomalaisten asuntoluottojen riskipainolattia sekä EKP:n OP Ryhmän vähittäisvastuille vuonna 2017 asettamat riskipainolattiat, joiden aiheuttama lisäpääomavaatimus kasvoi OP Ryhmän vähittäisvastuiden volyymikasvun myötä. Vakavaraisuutta heikensi myös asunto- ja erityisesti yritysluottojen volyymikasvu. Vertailukelpoisen sektorin yritysluottokanta (ml. luotot asuntoyhteisöille) kasvoi yli 9 prosentilla vuonna 2018, mikä nosti yritysluottojen suhteellista osuutta ja siten myös luottovastuiden keskimääräistä riskipainoa. Yritysluotot kasvoivat voimakkaimmin kiinteistö- ja rakennussektoreilla, teollisuudessa, hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa sekä tukku- ja vähittäiskaupan alalla.

Kuvio 3. Vertailukelpoisen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen muutos

Lähde: Finanssivalvonta

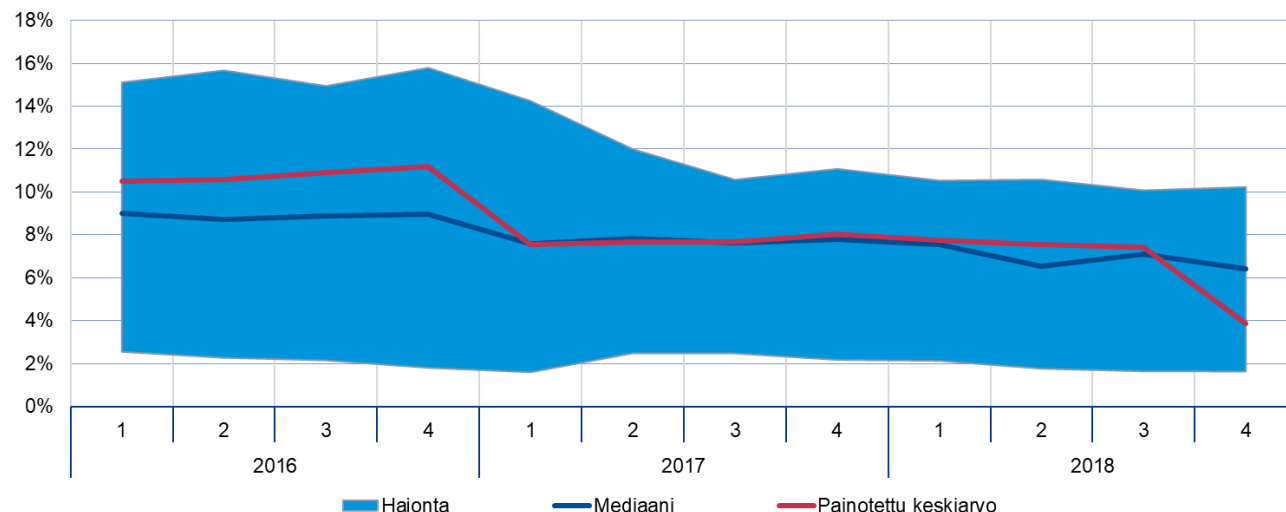
Pankkisektorin omat varat ylittävät vakavaraisuusvaatimukset selvästi – pankkikohtaiset erot kuitenkin suuria

Nordean kotipaikan siirron myötä Suomen pankkisektorin keskimääräinen yhteenlaskettu omien varojen vaatimus nousi 16,5 prosenttiin (12/2017: 13,1 %)¹. Omien varojen vaatimuksen nousun ja kokonaisvakavaraisuussuhteen laskun myötä pankkisektorin riskipainotettuihin eriin suhteutettu ylimääräinen pääomapuskuri supistui 5,8 prosenttiyksiköllä 4,5 prosenttiin. Talletuspankkiryhmien ylimääräisten pääomapuskurien painotettu keskiarvo supistui vastaavasti 3,9 prosenttiin (12/2017: 8,0 %). Keskimääräisen pääomapuskurin laskusta huolimatta kaikkien suomalaisten pankkiryhmien omat varat ylittivät omien varojen kokonaisvaatimuksen. Kaikkien pankkien ensisijaiset omat varat ylittivät myös omavaraisuusasteelle kaavaillun kolmen prosentin vähimmäisvaatimuksen (Kuvio 22, kuvioliite).

Vaikka suomalaisten pankkien omat varat ylittävät sektoritasolla edelleen omien varojen kokonaisvaatimuksen, ylimääräisten pääomapuskurien viime vuosien trendi on ollut laskeva (Kuvio 4). Ylimääräisten puskurien laskevan trendin perusteella kasvaneita pääomavaatimuksia ei ole ainakaan kokonaisuudessaan katettu omia varoja lisäämällä. Pääomavaatimusten kasvu on supistanut vapaaehtoisia pääomapuskureita, mikä on ollut odotettua etenkin niiden pankkiryhmien osalta, joilla omat varat ylittävät pääomavaatimukset selvästi. Ylimääräisten pääomapuskurien tasot vaihtelevat kuitenkin huomattavasti pankeittain, ja osalla pankeista liikkumavara ennen omien varojen kokonaisvaatimuksen alittumisesta aiheuttavia voitonjakorajoitteita on varsin pieni. Pankkiryhmäkohtaisten ylimääräisten pääomapuskurien alin taso oli vuoden 2018 lopussa 1,6 % (12/2017: 2,2 %).

¹ Vaatimuksessa on huomioitu Nordean antama väliaikainen sitoumus omien varojen vähimmäistasosta. Lisätietoa Nordean vaatimuksista: <https://www.nordea.com/Images/33-305679/Nordea%20Group%20Capital%20and%20Risk%20Management%20Report%202018.pdf>.

Kuvio 4. Suomalaisten talletuspankkiryhmien ylimääräiset pääomapuskurit

Lähde: Finanssivalvonta

Mikäli pankkien mahdolliset varautumis- ja sopeuttamistoimenpiteet jätetään huomiotta, heinäkuussa 2019 voimaan astuva järjestelmäriskipuskuri supistaa lähes kaikkien pankkiryhmien ylimääräisiä pääomapuskureita.

Suomen pankkisektori kestäisi toimintaympäristön merkittävän heikkenemisen

Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) EU-alueen merkittävimmille pankeille ja Finanssivalvonnan kansallisena laajennuksena pienemmille suomalaisille pankeille toteuttamien stressitestien tulosten perusteella Suomen pankkisektori kestäisi toimintaympäristön merkittävän heikkenemisen¹. Stressitesteissä mitattiin, miten pankkien vakavaraisuus, tuloksentekevyys ja luottokannan laatu kehittyisivät toimintaympäristön epätodennäköisessä mutta mahdollisessa stressiskenaariossa, jossa merkittävimmät EU-alueen rahoitusvakautta uhkaavat systeemiriskit realisoituvat. Stressiskenaariossa rahoitusolot kiristyvät, varallisuushinnat laskevat voimakkaasti, reaalityö supistuu ja työttömyys kasvaa.

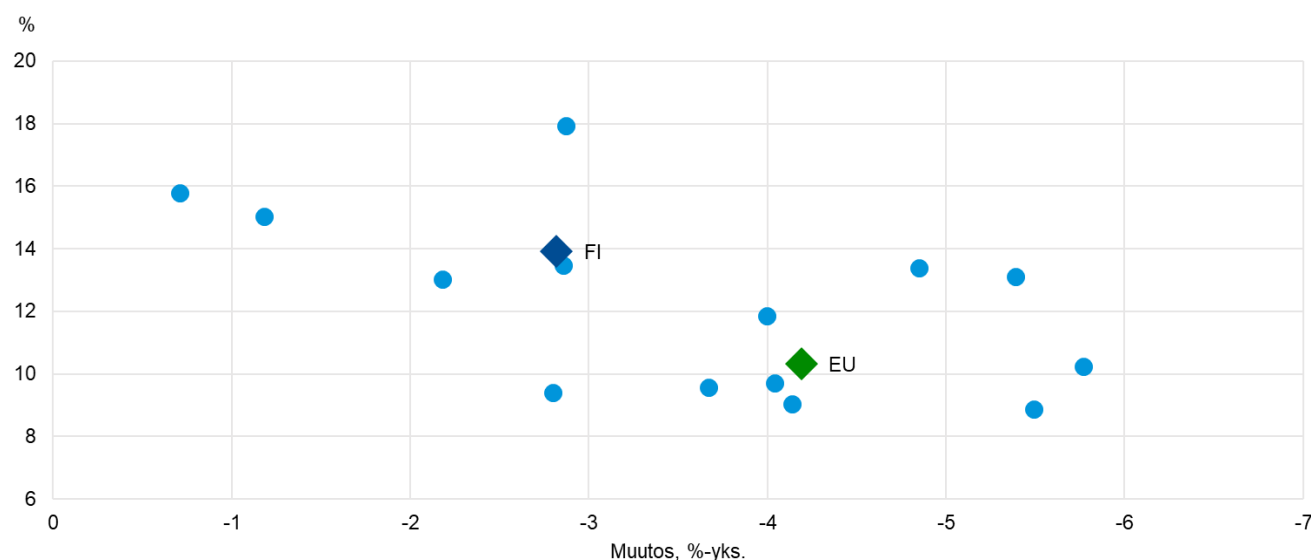
Mikäli pankkien arvioita heikon kehityksen skenaarion mukaisista kehityskuluista sovellettaisiin vuoden 2018 lopun lukuihin, suomalaisten talletuspankkiryhmien keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde heikkenisi arviolta noin 2,8 prosenttiyksiköllä 13,9 prosenttiin. Vakavaraisuuden heikkenemistä hypoteettisessa stressiskenaariossa selittävät erityisesti heikko tuottokehitys, arvonalentumisten kasvu ja luottojen keskimääräisten riskipainojen nousu. Pankkien vakavaraisuutta heikentää myös heikon kehityksen skenaarion mukainen markkinariskien realisoituminen, joka johtaa sekä tulosvaikutteisiin että laajan tuloksen kautta kirjattaviin osake-, korko- ja kiinteistösijoitusten arvostustappioihin.

Suomen pankkisektorin vakavaraisuus pysyisi stressiskenaarion jälkeen selvästi EU-alueen keskitasoa vahvempuna (Kuvio 5). Stressiskenaarion arvioitu vaikutus Suomen pankkisektorin vakavaraisuuteen on myös eurooppalaista keskitasoa vaimeampi. Stressitesteihin osallistuneiden eurooppalaisten pankkien

¹ Finanssivalvonnan tiedote: <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/lehdistotiedotteet/2018/eurooppalaiset-pankkien-stressitestit-julkaistu-suomen-pankkisektori-kestaasi-toimintaympariston-heikkenemisen/>. EBA:n tiedote: <https://eba.europa.eu/-/eba-publishes-2018-eu-wide-stress-test-results>.

keskimääräisen ydinvakavaraisuussuhteen arvioidaan heikkenevän noin 4,2 prosenttiyksiköllä 10,3 prosenttiin heikon kehityksen skenaariossa¹.

Kuvio 5. Suomen ja muiden EU-maiden pankkisektorien ydinvakavaraisuussuhteiden muutokset stressiskenaariossa (x-akseli) ja ydinvakavaraisuussuhteet stressiskenaarion jälkeen (y-akseli)

Lähde: EBA, Finanssivalvonta

Britannian ero Euroopan Unionista eli brexit on yksi pankkien toimintaympäristöä mahdollisesti heikentävistä skenaarioista. Finanssivalvonnan arvio on, että brexitin suorat negatiiviset vaikutukset suomalaisille pankeille jäävät rajallisiksi. Suomen pankkisektorin saamiset Britanniasta koostuvat suurimmaksi osaksi johdannaissaamisista, joiden turvaamiseksi Euroopan komissio ja Euroopan arvopaperiviranomainen (ESMA) ovat tehneet tarvittavat määräaikaist järjestelyt. Finanssimarkkinoiden häiriöttömän toiminnan varmistamiseksi brittiläiset keskusvastapuolet voivat tiettyjen ehtojen täytyessä jatkaa palvelujen tarjoamista EU-alueelle 12 kuukauden ajan mahdollisesta sopimuksettomasta EU-erosta huolimatta.

Brexitin epäsuorat ja pidemmän aikavälin vaikutukset Suomen pankkisektoriin ovat toistaiseksi kuitenkin epäselvät. Toimintaympäristön epävarmuutta lisää myös brittiläisiä keskusvastapuolia ja arvopaperimarkkinoita koskevien järjestelyjen määräaikaisuus. Riskinä on erityisesti sopimukseton ero, joka voisi pahimmillaan johtaa riskilisien merkittävään leventymiseen, reaalityalouden heikkenemiseen, markkinalikviditeetin ehtymiseen sekä arvopaperihintojen voimakkaaseen heilahteluun ja sitä kautta pankkien rahoitusvaikeuksiin ja arvostus- ja luottotappioihin.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuus heikentyi hieman

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhdeluku heikentyi vuonna 2018 1,52:een (12/2017: 1,54) ryhmittymien omien varojen supistuttua noin 433 milj. eurolla (-1,7 %). Vakavaraisuussuhdeluvun heikkenemistä jarrutti omien varojen vähimmäisvaatimuksen hienoinen lasku, jonka taustalla oli vakuutustoiminnan pääomavaatimuksen 1,0 mrd. euron lasku (-15,0 %). Vakuutustoiminnan pääomavaatimuksen laskua selittivät pääomavaateiden laskentaa koskevat mallimuutokset sekä osakemarkkinoiden laaja-alainen lasku vuoden 2018 lopussa. Luottolaitostoiminnan pääomavaatimus puolestaan kasvoi

¹ EU-alueita koskevien tulosten lähtötilanne perustuu vuoden 2017 lopun lukuihin.

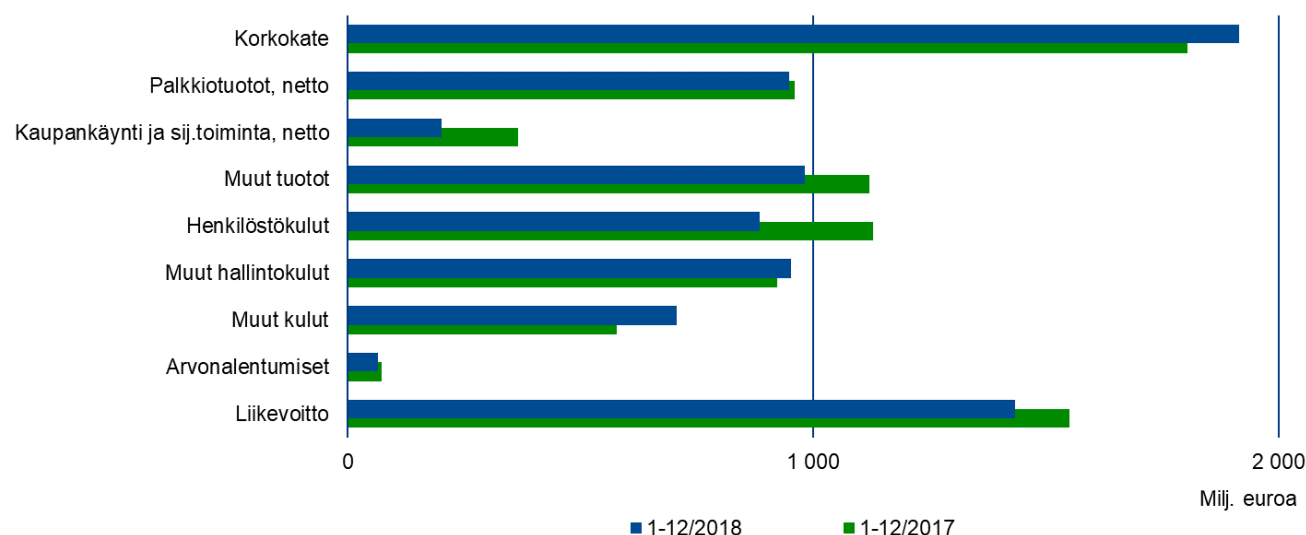
noin 960 milj. eurolla (+9,5 %). Vakuutus- ja luottolaitostoiminnan pääomavaateiden kehityksen myötä vakuutustoiminnan osuus ryhmittymien yhteenlasketusta omien varojen vaatimuksesta laski 34 prosenttiin (12/2017: 40 %) ja luottolaitostoiminnan osuus nousi 66 prosenttiin (12/2017: 60 %).

Korkokate merkittävin tuottoerä – sijoitustoiminnan nettotuotot heiluttavat tulosta

Pankkisektorin vertailukelpoinen¹ tulos jäi hieman edellisvuotta heikommaksi (kuvio 6). Luottojen volyymin kasvu ja toisaalta edullinen varainhankinta paransivat korkokatetta. Muut tuottoerät jäivät vertailuvuotta heikommiksi. Sektoritasolla nettopalkkiot jäivät hieman edellisvuodesta. Arvopaperisidonnaiset palkkiot edustivat edelleen noin 40 % palkkiotuotoista. Euromääräisesti eniten tulosta heikensivät sijoitustoiminnan nettotuotot. Toisaalta vertailuvuoden lukuja nostivat suuret myyntivoitot. Yleisesti pankkisektorin tuloshetimit on voimistunut, kun aiemmin oman pääoman kautta arvostettavia rahoitusvaroja jouduttiin IFRS 9 -siirtymässä kirjaamaan tuloksen kautta arvostettaviksi. Vuoden 2019 alussa sijoitustoiminnan nettotuotot ovat kohentuneet vuoden lopun tasosta.

Kertaluonteiset erät huomioiden pankkisektorin kulut nousivat hieman vertailuvuodesta. Kulujen kasvu liittyi erityisesti liiketoiminnan kehittämismenoihin. Samaan aikaan tilikauden poistot kasvoivat, kun taaseeseen aktivoituja kehityshankkeita otettiin käyttöön. Osalla toimijoista järjestelmämuutokset ja niihin liittyvät investoinnit ovat vielä edessä, jolloin kulusäästöillä ei voida lähivuosina tukea kannattavuutta.

Kuvio 6. Vertailukelpoinen tuloserien kehitys

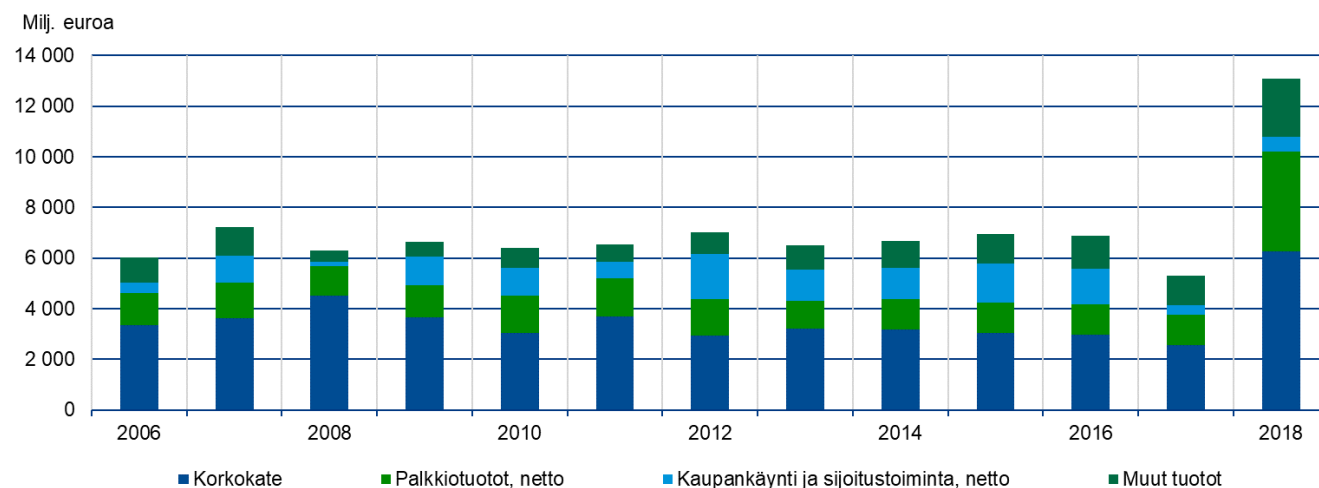
Lähde: Finanssivalvonta

Nordean kotipaikan siirron myötä pankkisektorin tuotot nousivat yli 13 mrd. euroon (kuvio 7). Korkokate oli edelleen pankkisektorin merkittävin tuottoerä, ja se muodosti sektorin tuotoista vajaa puolet. Korkokatteesta saatiin noin 60 % Suomen ulkopuolella toimivista yhteisöistä. Yritysluottojen korkotuotot suh-

¹ Pankkisektori pl. Nordean Suomen toiminnot ja Danske Bank Oyj

teessa kantaan olivat noin 2 %, mikä oli hieman kotitalousluotoista saatuja korkeampi. Negatiivisilla korkoilla oli korkokatetta pienentävä vaikutus; keskuspankkisaamisista maksettiin noin 58 milj. euroa enemmän kuin mitä yritystalletuksista saatiin perittyä.

Kuvio 7. Pankkisektorin tuottojen jakauma

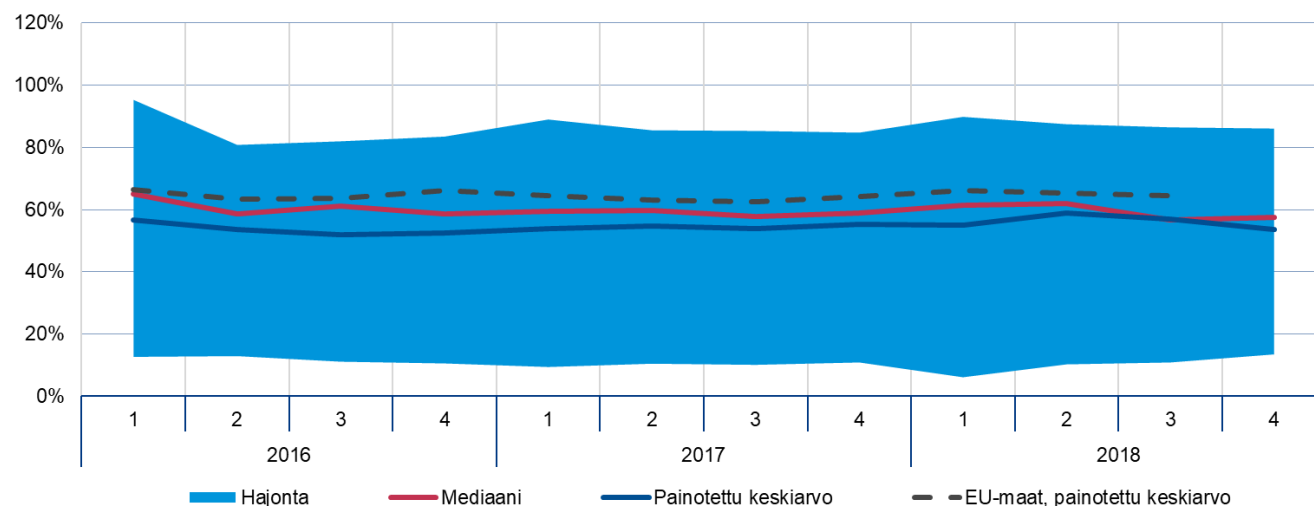
Lähde: Finanssivalvonta

Pankkisektorin liike-tulos oli vuoden 2018 lopussa noin 5,4 mrd. euroa. Oman pääoman tuotto (ROE)¹ oli vastaavasti noin 8,5 %. Vain viidesosa EBAn joulukuussa julkaisemaan riskiarvioon vastanneista pankeista piti alle 10 prosentin oman pääoman tuottoa riittävänä tasona pitkällä aikavälillä nykyisellä liiketoimintamallilla.

Pankkisektorin tehokkuus kulut/tuotot-suhteella mitattuna oli noin 54 % (Kuvio 8). Tämä oli parempi kuin EU-alueella keskimäärin. Toisaalta hajonta toimijoiden välillä on erittäin suurta riippuen sekä pankin koosta että liiketoimintamallista. Mikäli pankkisektoriin lasketaan ainoastaan talletuspankit, sijoittuisi Suomi lähemmäs EU-alueen keskiarvoa (Kuvio 23, kuvioliite). Pääsääntöisesti suuret toimijat pystyvät hyödyntämään skaalaetuja tehokkaammin kuin pienemmät toimijat.

¹ Vuoden 2018 lopun omalla pääomalla laskettu.

Kuvio 8. Kulut/tuotot -suhteen hajonta ja kehitys Suomen pankkisektorilla

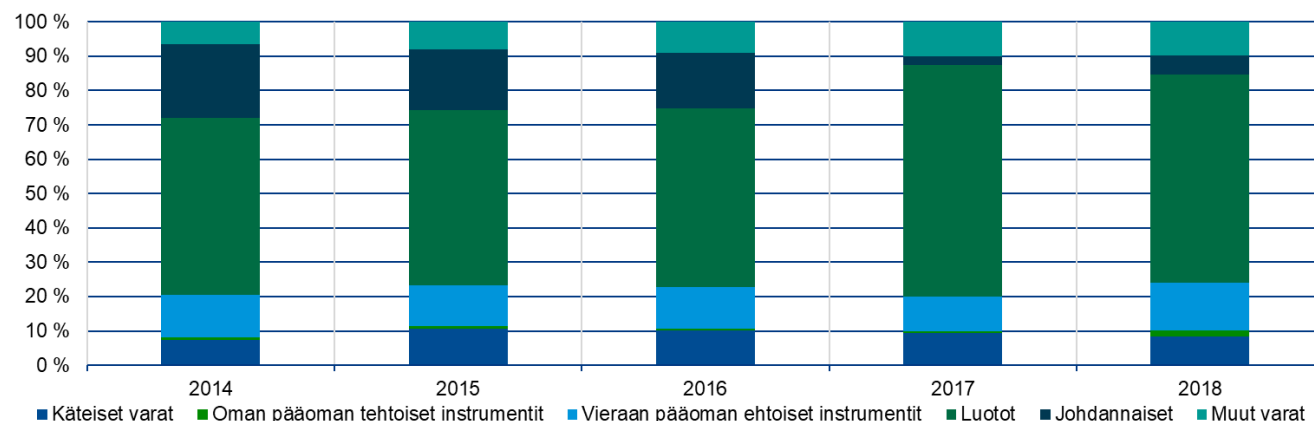

Lähde: Finanssivalvonta

Pankkisektorin tase kasvoi merkittävästi – painopiste luotoissa

Nordean kotipaikan siirron myötä Suomen pankkisektorin tase kasvoi noin 778 mrd. euroon. Luottojen osuus taseen loppusummasta ylitti 60 % ja samaan aikaan johdannaisten osuus pienentyi merkittävästi (Kuvio 9). Johdannaisten pienentyneeseen osuuteen vaikutti mm. keskusvastapuolen kanssa tehtyjen sopimusten netottaminen sekä arvomuutokset.

Kuvio 9. Taseen varojen jakauma

Lähde: Finanssivalvonta

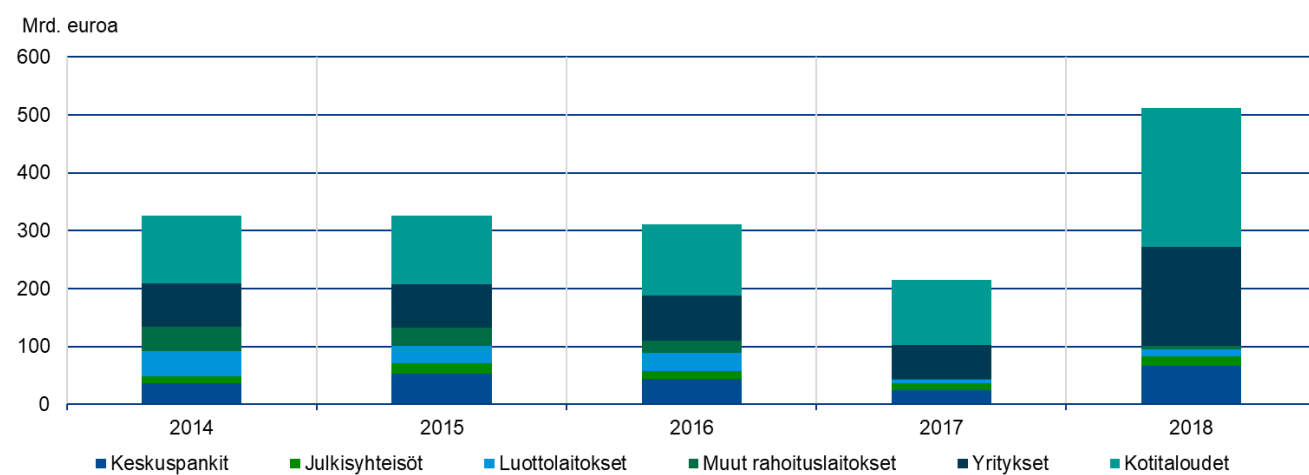
Vuoden 2018 lopussa yli neljännes taseen rahoitusvaroista arvostettiin käypään arvoon tulosvaikuttavasti (Kuvio 24, kuvioliite). Tämä lisää taseen heiluntaa ja toisaalta sijoitusten arvomuutosten tuomaa volatiliteettia tulokseen. Taseen velkapuolella käypään arvoon arvostettavien osuus oli hieman alhaisempi. Muita kuin kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviä rahoitusvaroja, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikuttavasti, oli vuoden 2018 lopussa noin 90 mrd. euroa. Tämä IFRS 9:n voimaantulon

myötä käyttöön otettu arvostusluokka sisältää varoja, joiden käyvän arvon muutokset kirjattiin aiemmin pääsääntöisesti oman pääoman kautta.

Suurin osa eli yli 70 % käypään arvoon arvostettavista rahoitusvaroista oli ns. Level 2 -varoja eli niiden käypä arvo perustuu arvostusmalleihin, joiden parametrit voidaan todentaa markkinadatasta. Level 3 -varojen arvostusmallien syöttötietoja ei ole saatavilla suoraan markkinatiedoista. Nämä edustivat reilua prosenttia käypään arvoon arvostettavista rahoitusvaroista, eli näiden pääosin monimutkaisten tuotteiden malliriski ja toisaalta markkinariski oli sektoritasolla pieni. Kesäkuun lopussa EU-alueella oli Level 3 -varoja keskimäärin 4 % eli suhteellisesti enemmän kuin Suomessa.

Yritysluotot kasvoivat kotitalousluottoja enemmän ja niiden määrä luottokannasta kasvoi kolmasosaan (Kuvio 10). Yritysluottokannasta suurin osa (noin 40 %) oli edelleen kiinteistötoimialalle kohdistuvia luottoja vaikkakin osuus laski Nordean kotipaikan siirron myötä noin 10 prosenttiyksikköä.

Kuvio 10. Pankkisektorin luottojen jakauma

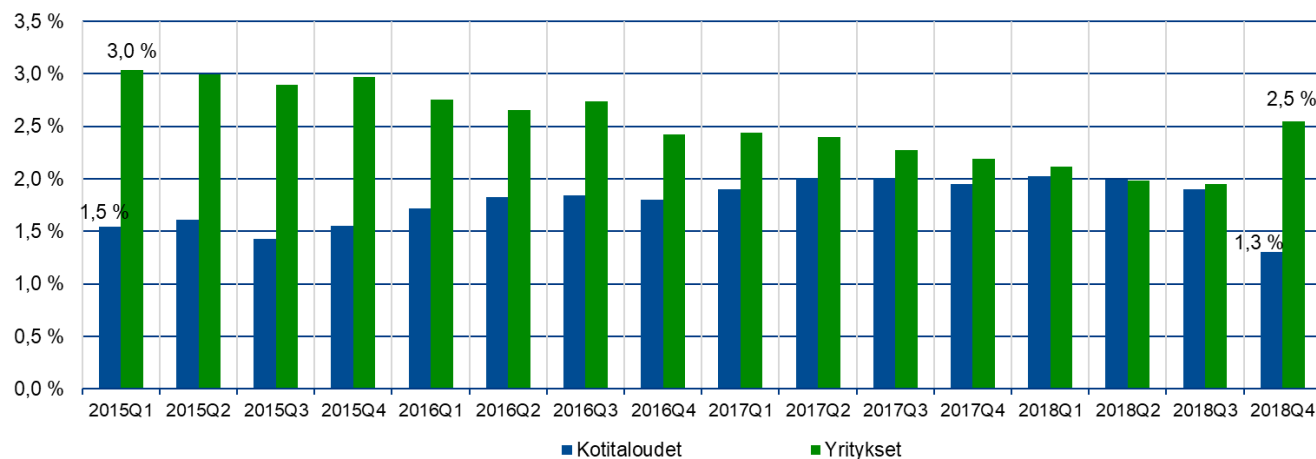
Lähde: Finanssivalvonta

Nordean kotipaikan muutos nosti yritysten järjestämättömiä saamisia suhteessa luottokantaan

Luotonanto yrityksille nousi 92 % Nordean kotipaikan siirron myötä ja samalla yrityssektorin järjestämättömien luottojen osuus kasvoi (Kuvio 11)¹. Ilman Nordean vaikutusta järjestämättömien osuuden laskutrendi olisi jatkanut. Eniten järjestämättömiä yritysluottoja oli euromääräisesti maa-, metsä- ja kalataloussektorilla. Niiden suhteellinen osuus kaikista sektorin luotoista kasvoi 3,3 prosentista (9/2018) 11,1 prosenttiin vuoden viimeisellä neljänneksellä. Kotitaloussektorilla järjestämättömien saamisten merkitys luottokannassa laski Nordean kotipaikan siirron vuoksi selvästi. Lasku olisi ollut maltillisempi ilman Nordean vaikutusta.

¹ Aggregaatissa mukana ulkomaisten luottolaitosten talletuspankkitoimintaa Suomessa harjoittavat sivuliikkeet.

Kuvio 11. Järjestämättömät saamiset suhteessa luottokantaan kotitalous- ja yrityssektoreilla

Lähde: Finanssivalvonta

Kotitalouksien velkaantumisaste¹ kääntyi jälleen nousuun vuoden 2018 kolmannella kvartaalilla saavuttaen 128 prosentin tason. Velkaantumisaste on lähes yhtäjaksoisesti noussut noin parinkymmenen vuoden ajan. Kotitalouksien velkaantumisasteeseen vaikuttava osuus taloyhtiölainakannasta kasvoi vuodessa 10 % ja oli 2018 kolmannella neljänneksellä 20 mrd. euroa². Kotitalouksien suora vastuu asunto-osakeyhtiölainoista, jotka on jo ositettu osakkaille, oli 13,5 mrd. euroa 2018 viimeisellä neljänneksellä³. Näiden määrä on vuodessa kasvanut 16 % (lukuun ei sisälly taloyhtiöiden rakennusaikaisia lainoja). Yhtiölainat ovat olleet suurin yksittäinen kotitalouksien velkaantumisastetta kasvattanut erä jo vuodesta 2013 lähtien. Järjestämättömät saamiset näissä luotoissa ovat matalalla tasolla. Kulutusluotoista jää hoitamatta suhteellisesti suurempi osa kuin asuntoluotoista (Kuvio 12). Järjestämättömien saamisten osuus kulutusluotoista on pysynyt samalla tasolla.

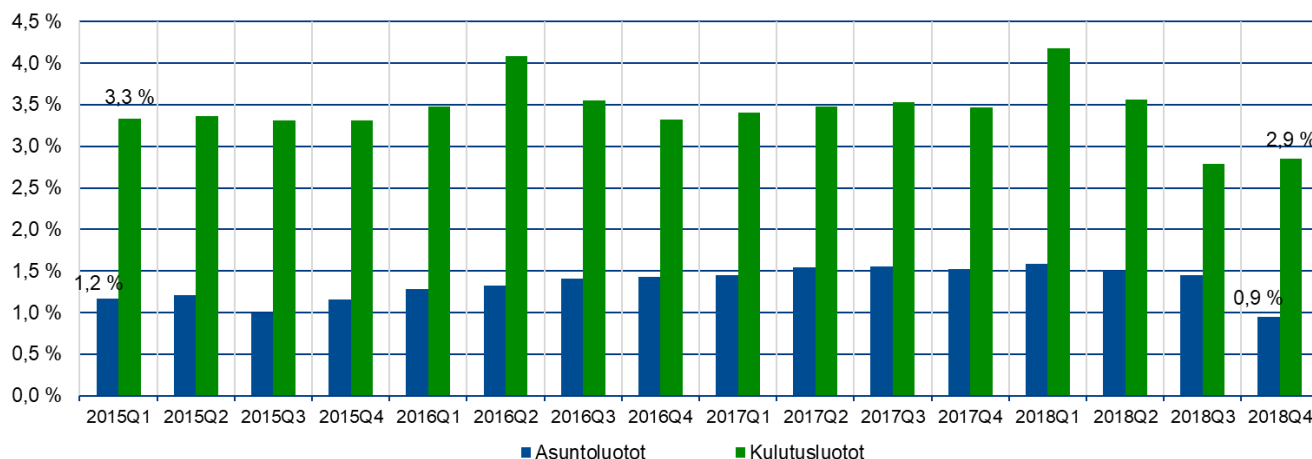
Eurooppalaisessa vertailussa järjestämättömien saamisten määrä Suomessa on maltillinen. EU-alueella kotitalouksien järjestämättömien saamisten osuus sektorin luotoista 2018 kolmannella neljänneksellä oli noin kaksin- ja yrityssektorilla yli kolminkertainen verrattuna Suomeen.

¹ Kotitalouksien velat jaettuna käytettävissä olevilla tuloilla.

² Lähde: Tilastokeskus, kotitalouksien velkaantumisaste.

³ Lähde: Finanssivalvonta.

Kuvio 12. Järjestämättömät saamiset suhteessa luottokantaan asunto- ja kulutusluotoissa

Lähde: Finanssivalvonta

Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet viime vuosina

Kiinteistövakuudellisten luottojen osuus kaikista pankkien myöntämistä luotoista oli noussut kolmessa vuodessa 36 prosentista 41 prosenttiin 2018 kolmannella kvartaalilla. Neljännellä kvartaalilla 2018 luvuissa on mukana Nordea, jonka myötä kiinteistövakuudellisten luottojen osuus on noussut peräti 55 prosenttiin kaikista pankkien luotoista. Kotitalouksien osuus kaikista kiinteistövakuudellisista luotoista on pysynyt Nordean tulosta huolimatta samalla tasolla ja oli noin 69 %. Kehitys on johtanut siihen, että pankkien taloudellinen tila on entistä riippuvaisempi kiinteistömarkkinoiden kehityksestä. Riskinä on luottotappioiden nousu, jos kiinteistöjen hinnat ja niiden vakuusarvot laskevat ja lainanottajille tulee samalla maksuvaikeuksia.

Uusia kerrostaloasuntoja on rakennettu poikkeuksellisen vilkkaasti vuodesta 2015 lähtien. Vuosina 2018–2019 uusia kerrostaloasuntoja valmistuu edelleen runsaasti. KTI Kiinteistötiedon mukaan merkittävien kiinteistökauppojen volyymi oli vuoden 2018 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä 5,6 mrd. euroa, mikä on kuitenkin noin neljänneksen vähemmän kuin vuotta aiemmin¹.

Pankkisektorin maksuvalmius parani, LCR selvästi yli EU-alueen keskiarvon

Kotimaisen pankkisektorin lyhytaikaista maksuvalmiutta kuvaava LCR-suhdeluku nousi 175 prosenttiin (Kuvio 13) ja on selvästi yli 100 prosentin viranomaisvaateen ja EU-alueen keskitason (9/2018: 149 %) (Kuvio 25, kuvioliite). Viranomaisvaateen yli oleva suhdeluku kertoo, että maksuvalmiusvaateen täyttämiseen kelpaavat likvidit varat riittävät kattamaan nettoulosvirtaukset 30 päivän stressiperiodin aikana. LCR-kelpoisten varojen (suhdeluvun osoittaja) määrä on yli kolminkertaistunut Nordean kotipaikan siirron seurauksena.

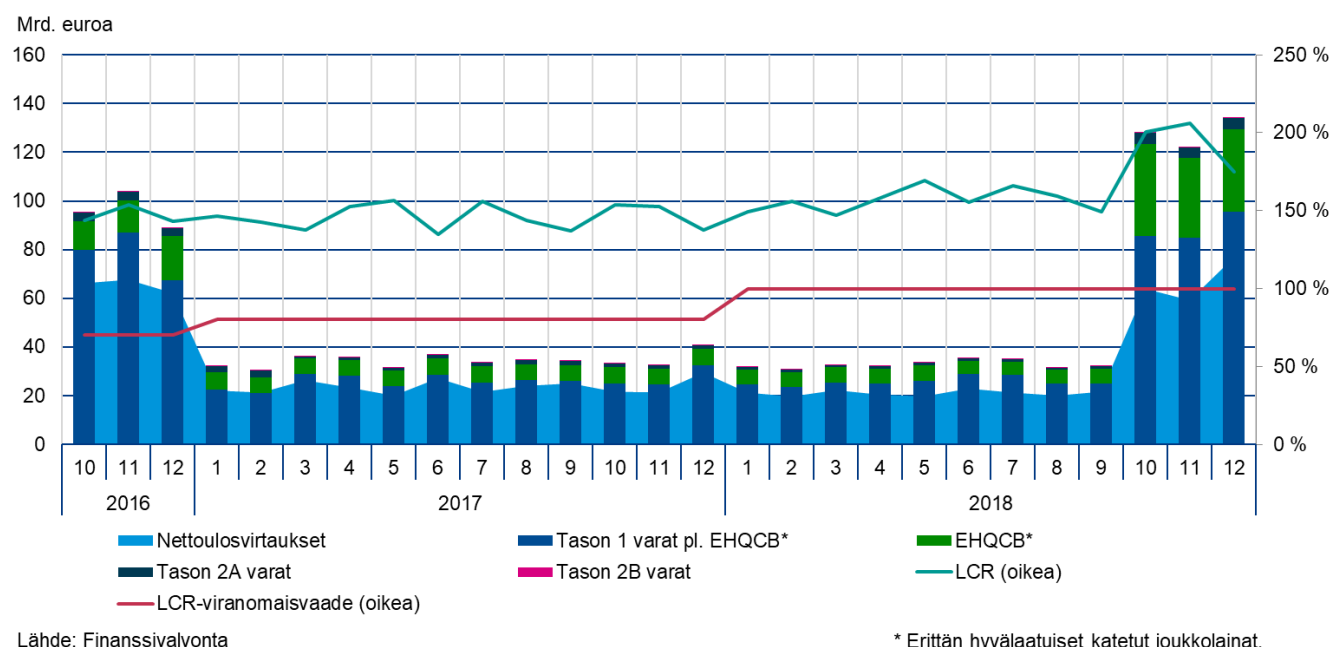
Riittävän määrän lisäksi LCR-kelpoisten likvidien varojen tulisi olla hyvälaatuisia ja tarpeeksi hyvin hajautettu. Kotimaisten pankkien LCR-reservit koostuvat pääosin kaikkein likvideimmistä eli tason 1 varoihin luettavista eristä. Tason 1 varojen osuus reserveista on 96 %, mikä on sama kuin vuoden 2017 lopussa. Jakauma tason 1 varojen sisällä on muuttunut merkittävästi siten, että erittäin hyvälaatuisten katettujen

¹ Euro ja talous 5.12.2018.

joukkovelkakirjalainojen osuus on kasvanut 25 prosenttiin (12/2017: 16 %), kun taas muiden tason 1 varojen osuus on laskenut 9 prosenttiyksikköä 71 prosenttiin. Ylimääräisten keskuspankkireservien osuus on laskenut selvästi, mutta ne ovat edelleen suurin yksittäinen erä muodostaen 37 % kaikista LCR-kelpoisista likvideistä varoista. Tason 2 varojen osuus LCR-puskureista on pysynyt 4 prosentissa.

Kotimaisen pankkisektorin LCR-reservien ja euroalueen pankkien reservien merkittävin ero on se, että euroalueen pankkien reserveissa on keskimäärin selvästi vähemmän erittäin hyvälaatuisia katettuja joukkolainoja, vain 3,6 % (9/2018). Katettujen joukkovelkakirjalainojen osuus on suuri myös muissa Pohjoismaissa. Suuri osuus ei sinänsä ole ongelma, jos katetut joukkolainat on riittävän hyvin hajautettu. Suomalaisien kuten muidenkin pohjoismaisten pankkien osalta keskinäiset kytkökset lisäävät riskiä. Suurin osa kotimaisten pankkien LCR-reserveissa olevista katetuista joukkovelkakirjoista on pohjoismaisten pankkien liikkeeseen laskemia.

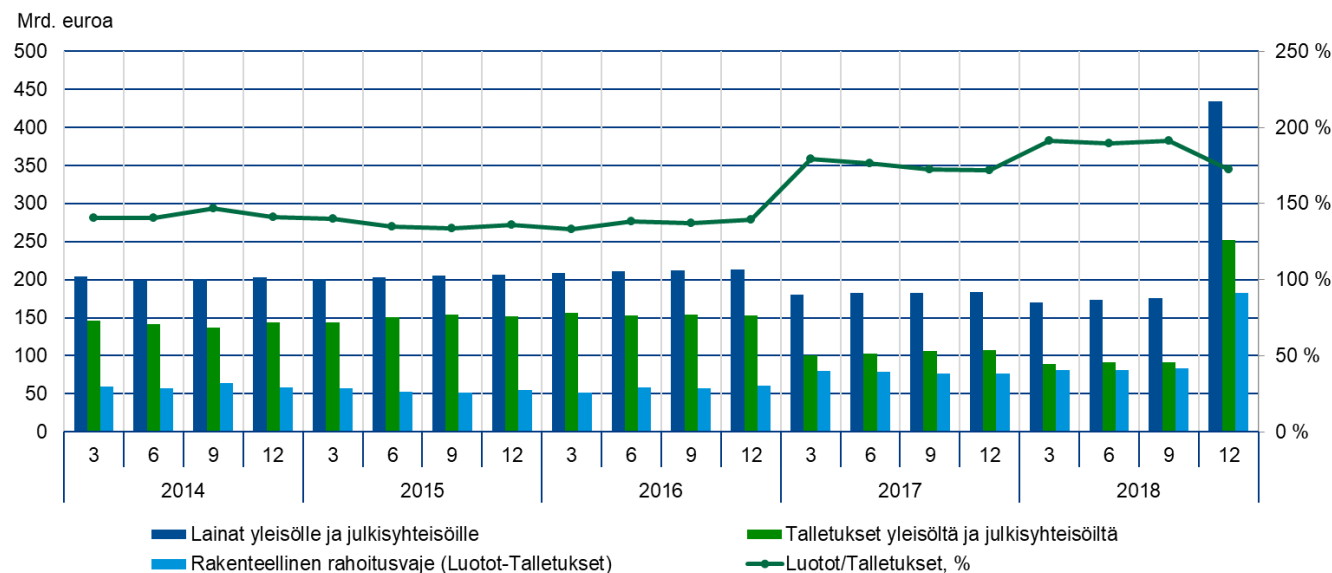
Kuvio 13. Kotimaisen pankkisektorin LCR

Riippuvuus markkinavarainhankinnasta kasvoi entisestään – erityisesti lyhytaikaisen varainhankinnan osuus kasvoi

Vaikka talletukset kotitalouksilta ovat kotimaisten pankkien suurin yksittäinen varainhankintalähde, voidaan sektorin varainhankinnan sanoa olevan voimakkaasti riippuvainen markkinavarainhankinnasta. Varainhankinnan markkinavetoisuutta kuvaava rakenteellinen rahoitusvaje eli luottojen suhde talletuksiin (LTD – Loan to Deposit) on Suomessa Euroopan suurimpia. LTD oli vuoden vaihteessa 173 % eli suunnilleen sama kuin vuotta aikaisemmin (Kuvio 14). Vastaava suhdeluku oli EU-alueella keskimäärin 118 % (9/2018). Yli 100 % suhdeluku kertoo, että pankkien on rahoitettava antolainauksensa talletusten lisäksi myös markkinarahoituksella. Suomen korkeaa LTD-lukua selittävät osittain luottoyhteisöt, jotka eivät ota vastaan yleisötalletuksia, vaan ne rahoittavat antolainautointaansa pelkästään markkinoilta haettavalla rahoituksella. LTD ilman luottoyhteisöjäkin oli vuoden vaihteessa korkea, 163 %.

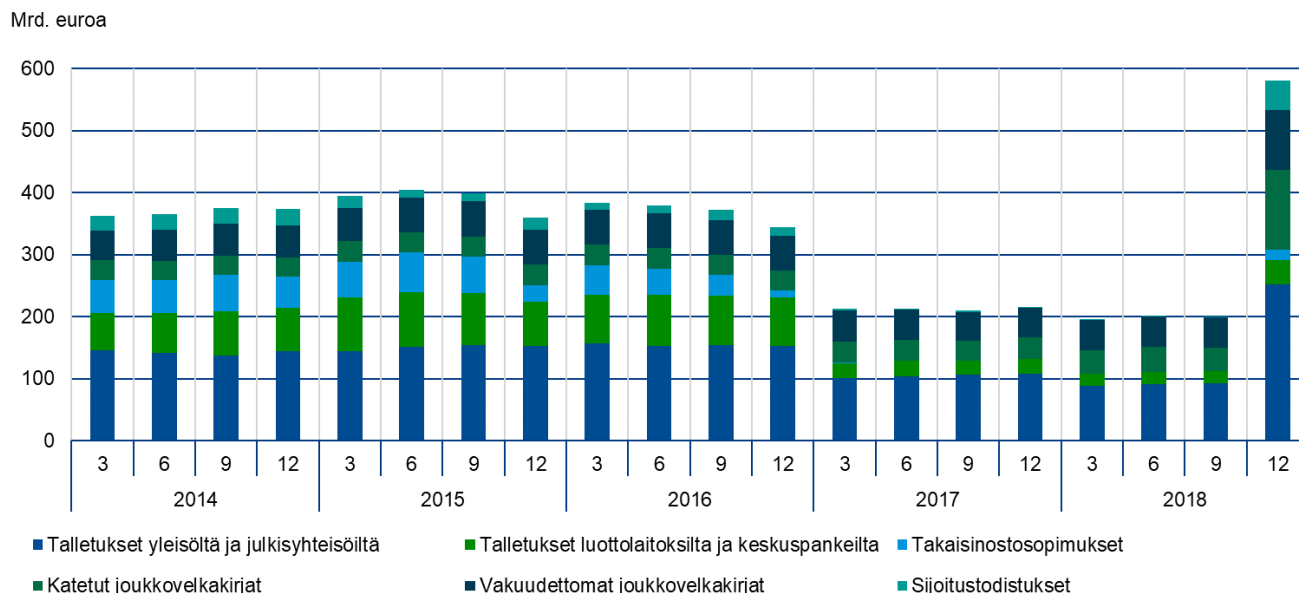
Kuvio 14. Kotimaisen pankkisektorin rakenteellinen rahoitusvaje

Lähde: Finanssivalvonta

Markkinavarainhankinnan osuus koko varainhankinnasta nousi 57 prosenttiin (12/2017: 50 %) Nordean kotipaikan siirron myötä (Kuvio 15). Markkinavarainhankinnan suuren määrän lisäksi varainhankintarisikiä lisää yleisesti mm. markkinavarainhankinnan lyhyt maturiteetti, huono hajautus ja varojen korkea sitoutuneisuuden aste. Lyhytaikaisen markkinavarainhankinnan osuus kasvoi merkittävästi Nordean kotipaikan siirron seurauksena. Sijoitustodistusten osuus koko varainhankinnasta oli noin 8 %, kun se vuotta aikaisemmin oli vain 1 %. Alle 12 kk aikana erääntyvän markkinavarainhankinnan osuus kokonaisvarainhankinnasta oli vuoden lopussa 17 %. Suomalaisten pankkien markkinavarainhankinta on melko hyvin hajautunut eri rahoituslähteisiin. Sijoitustodistusten lisäksi myös katettujen joukkovelkakirjalainojen ja takaisinostosopimusten osuus koko varainhankinnasta on kasvanut, kun taas talletusten ja vakuudettomien joukkovelkakirjalainojen osuus on laskenut vuoden takaisesta.

Kuvio 15. Kotimaisen pankkisektorin varainhankinnan rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

Kotimaisen pankkisektorin varojen vakuussidonnaisuus (asset encumbrance) on noussut 1 prosenttiyksikön vuoden 2017 lopusta ja on 29,4 %, mikä on hieman korkeampi kuin EU-alueen keskitaso (9/2018: 28 %). Vakuussidonnaisuuden lähteiden jakaumassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia Nordean kotipaikan siirron seurauksena, kun johdannaisien sekä repojen osuudet ovat kasvaneet. Eniten varoja sitoutuu kuitenkin edelleen katettujen joukkolainojen vakuudeksi, noin 70 % sitoutuneista varoista (Kuvio 26, kuvioliite).

Kaupankäyntitoiminta moninkertaistunut, mutta markkinariskien vaikutus pankkien vakavaraisuuteen edelleen rajallinen

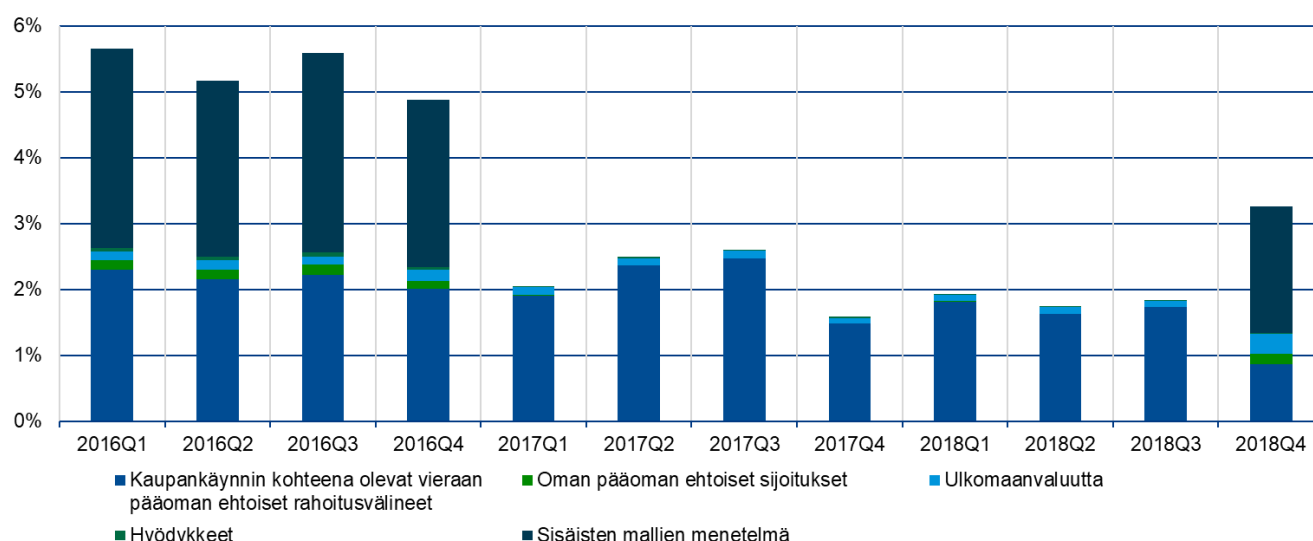
Markkinariski

Markkinariskillä tarkoitetaan markkinahintojen vaihtelusta aiheutuvaa tappion mahdollisuutta. Markkinariskit jaetaan yleensä korko-, valuutta-, osake- ja hyödykeriskeihin. Markkinariskiin kuuluvat myös esim. muutokset luottoriskispreidissä, volatiliiteetissa ja korrelaatioissa sekä riskikeskittymistä ja selviytysriskistä aiheutuvat potentiaaliset tappiot. Markkinariskiä on kaikki edellä mainitut riskit riippumatta siitä, aiheutuvatko ne kaupankäynti- tai rahoitustoiminnasta.

Markkinariskeille varattava pääoma (Pilari 1) muodostuu osake- ja korkoriskistä, jos positio on otettu kaupankäyntitarkoituksessa sekä hyödyke- ja valuutariskistä riippumatta siitä onko positio kaupankäyntivarastossa vai rahoitustaseessa. Rahoitustaseen korkoriskeille ei ole sitovaa Pilari 1 -pääomavaatimusta, mutta pankkien on huomioitava ne Pilari 2:ssa, ja valvoja voi asettaa kyseisten riskien kattamiseksi tarvittaessa lisäpääomavaatimuksen. Pankkeilla on rahoitustaseessaan käypään arvoon arvostettavia eriä, mutta niille pääomavaade muodostuu vain luottoriskin pääomavaateen mukaan. Näitä ovat esimerkiksi velkakirjat, joita pankit pitävät likviditeettipuskureissaan.

Nordean kotipaikan siirron myötä kotimaisen pankkisektorin kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen ja -velkojen määrä ja markkinariskin kokonaisriskin määrä on moninkertaistunut, mutta vakavaraisuusvaateista markkinariskeille varattavan pääoman suhteellinen osuus on kasvanut vain maltillisesti muodostaen 3,3 % kaikista pääomavaateista (Kuvio 16). Markkinariskissä tapahtuvilla muutoksilla on siten edelleen melko rajallinen vaikutus pankkien kokonaisvakavaraisuuteen. Markkinariskille varattavien pääomien osuus kaikista pääomavaateista on EU-alueella keskimäärin 6,1 % (9/2018). Kotimaisen pankkisektorin markkinariskin pääomavaateista 41 % määräytyy standardimenetelmällä ja 59 % sisäisten mallien menetelmillä. Standardimenetelmällä lasketuista pääomavaatimuksista suurin osa aiheutuu korkoinstrumenteista.

Kuvio 16. Markkinariskin pääomavaatimusten osuus kaikista pääomavaateista

Lähde: Finanssivalvonta

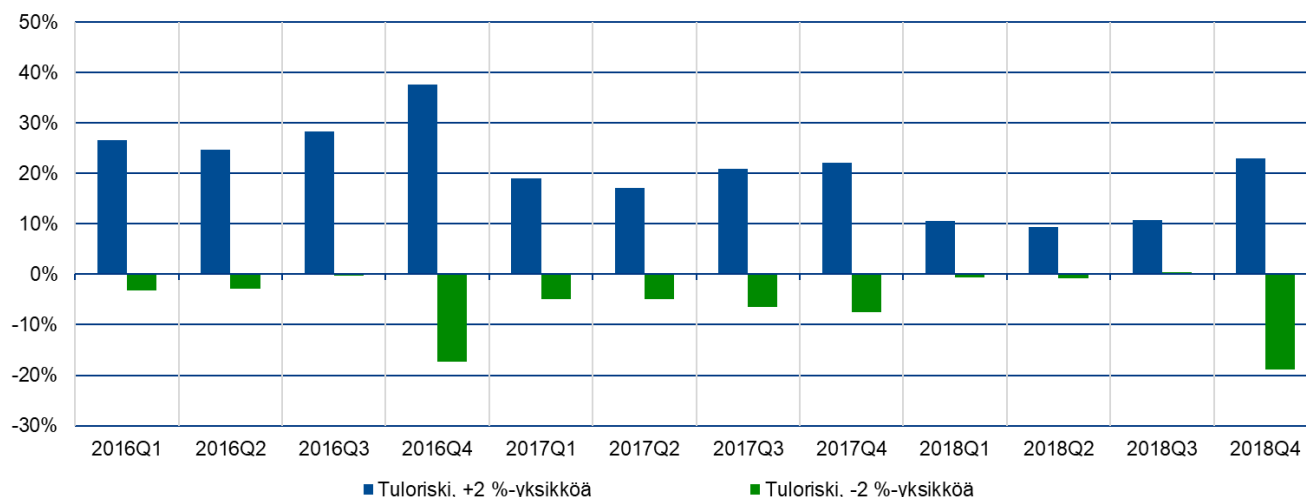
Rahoitustaseen korkoriski on kasvanut, pankkikohtaiset erot ovat suuria johtuen osittain erilaisista laskentaoletuksista

Rahoitustaseen korkoriskiä mitataan tyypillisesti kahdesta eri näkökulmasta. Tuloriski kertoo, miten paljon pankkien rahoituskate muuttuu korkojen muutoksen seurauksena valitulla ajanjaksolla, mikä on tyypillisesti yksi vuosi. Rahoitustaseen nykyarvoriski puolestaan tarkastelee rahoitustaseen korkoriskiä pidemmällä aikavälillä. Nykyarvoriski kertoo, kuinka rahoitustaseen laskennallinen nykyarvo muuttuu korkotason muutosten seurauksena. Yleisimmin käytetyssä skenaariossa korkokäyrän oletetaan laskevan tai nousevan 200 korkopistettä.

Enemmistö kotimaisista talletuspankista arvioi, että korkotason 200 korkopisteen lasku pienentää niiden odotettua korkokatetta ja taseen nykyarvoa kun taas vastaavalla korkotason nousulla on positiivinen vaikutus (Kuvio 17). Korkojen 2 prosentin laskun negatiivinen vaikutus on kasvanut Nordean kotipaikan siirron myötä. Pankkikohtaiset erot ovat merkittäviä. Osa eroista selittyy riskitasolla, mutta osa on seurausta erilaisista laskentaoletuksista, mikä tekee pankkien vertailun hankalaksi ja heikentää koko pankkisektorin lukujen luotettavuutta. Eroja aiheuttaa mm. erilaisesta negatiivisten korkojen, korkolattioiden ja eräpäivätömien talletusten käsittelystä.

Kotimaisten talletuspankkien korkoriski on epäsymmetrinen korkojen laskun negatiivisen vaikutuksen ollessa pienempi kuin korkojen nousun positiivinen vaikutus. Epäsymmetrisyys johtuu osittain siitä, että korkotason lasku ei pienennä esimerkiksi luottojen kokonaiskorkoa marginaalia tai nolaa alemmaksi sopimusehtojen vuoksi. Korkotason noustessa puolestaan lyhyisiin viitekorkoihin sidotut lainat reagoivat korkotason nousuun nopeammin kuin eräpäivättömät talletukset.

Kuvio 17. Korkokatteen muutos suhteessa vuoden korkokatteeseen

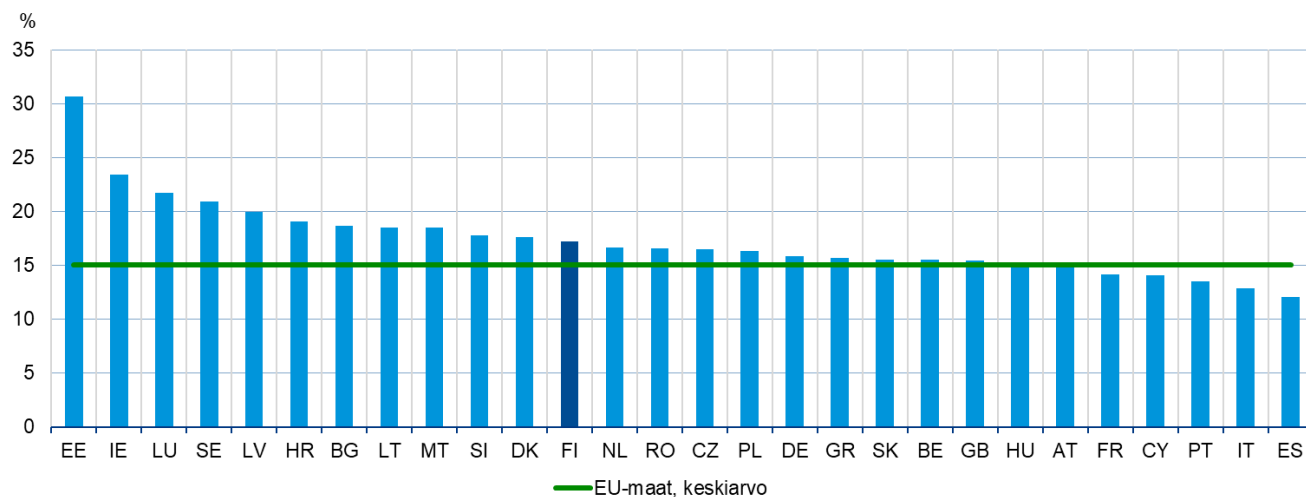

Lähde: Finanssivalvonta

Pankeilla on rahoitustaseessaan myös käypään arvoon tuloslaskelman tai laajan tuloksen kautta arvosettavia eriä. Pankkien omistamiin velkakirjoihin liittyy korkoriskin lisäksi oleellisesti riski velkakirjan liikkeeseenlaskijan luottokelpoisuuden laskusta eli ns. spread-riski. Kotimaisen pankkisektorin taseessa velkakirjaomistusten määrä oli yhteensä noin 110 mrd. euroa eli 14 % koko sektorin yhteenlasketusta taseesta. Suomalaisten pankkien taseessa olevista velkakirjoista 55 % on luottolaitosten, 26 % julkisyhteisöjen ja 14 % on yritysten liikkeeseen laskemia.

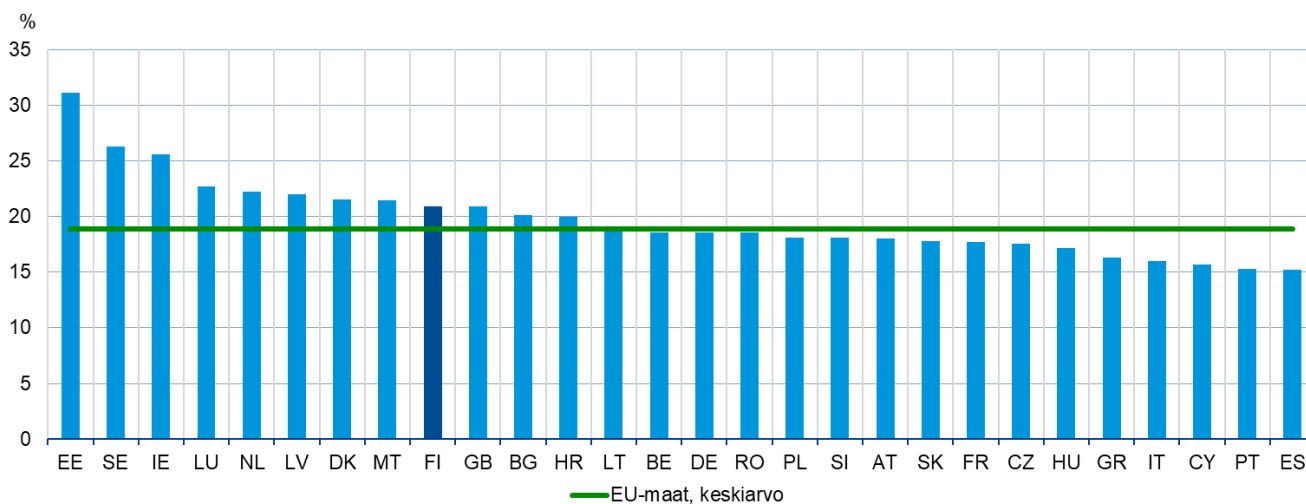
Kuvioliite

Kuvio 18. Suomen (Q4 2018) ja muiden EU-maiden (Q3 2018) pankkisektorien ydinvakavaraisuussuhteet

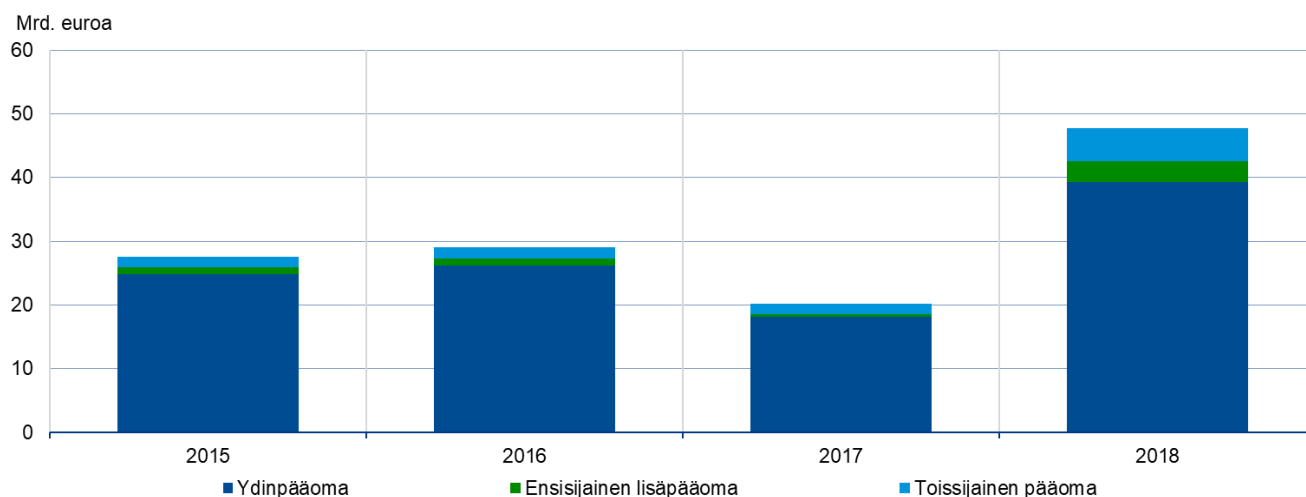
Lähde: Finanssivalvonta, Euroopan keskuspankki

Kuvio 19. Suomen (Q4 2018) ja muiden EU-maiden (Q3 2018) pankkisektorien kokonaisvakavaraisuussuhteet

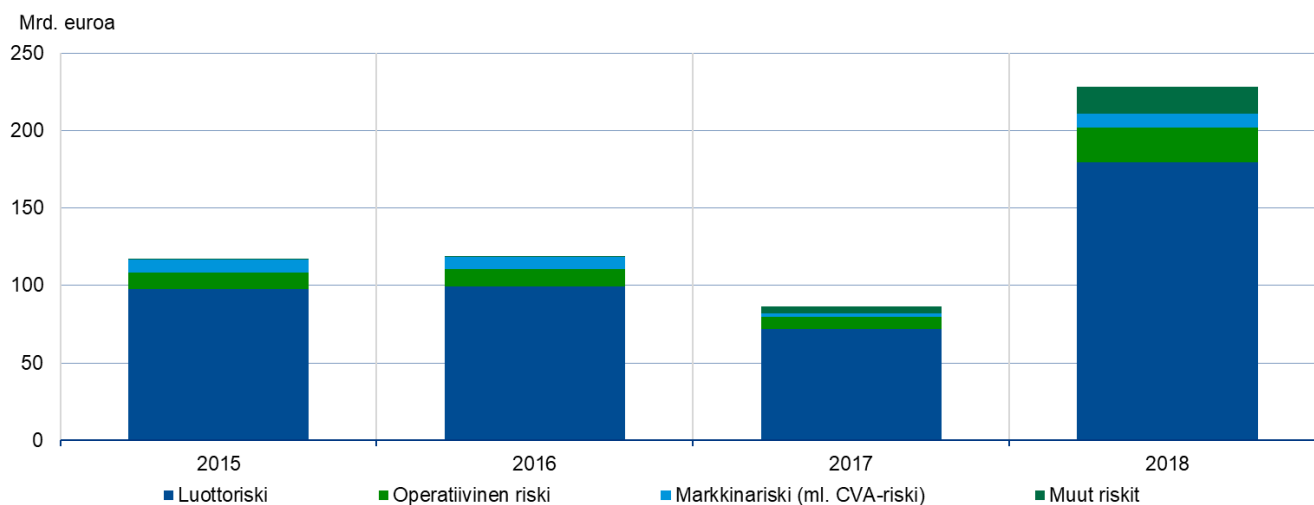
Lähde: Finanssivalvonta, Euroopan keskuspankki

Kuvio 20. Suomen pankkisektorin omat varat

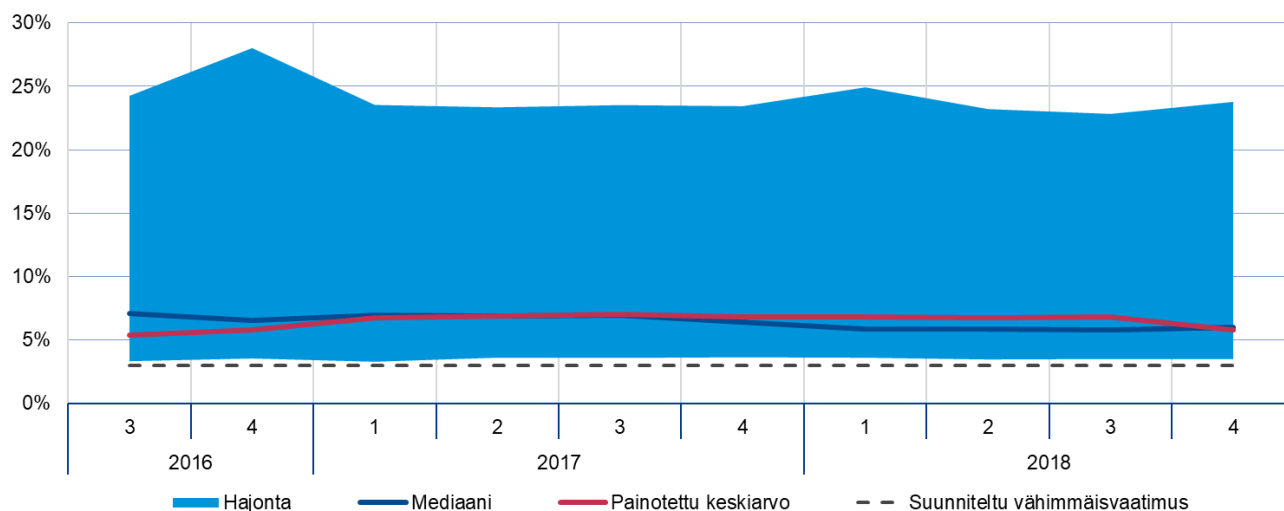
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 21. Suomen pankkisektorin riskipainotetut erät

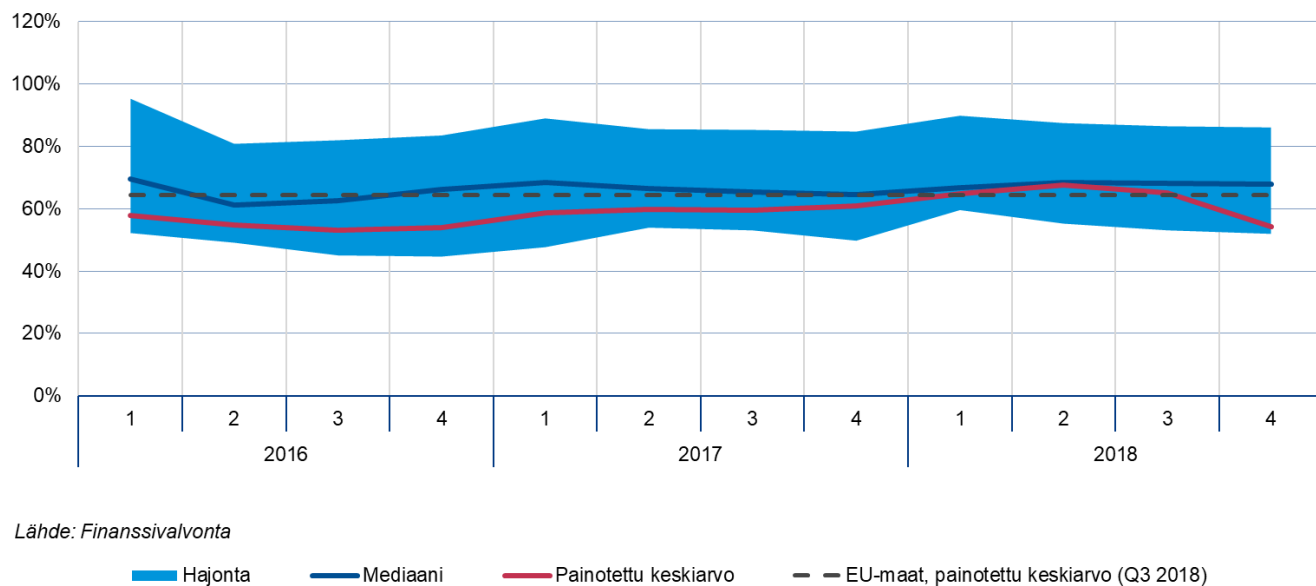
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 22. Suomalaisen luottolaitosryhmien omavaraisuusasteet

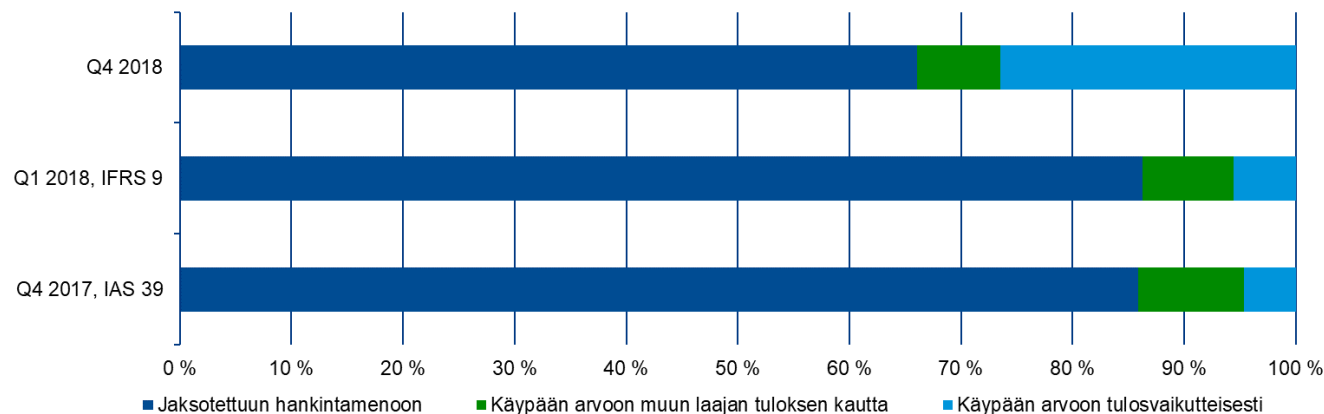
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 23. Talletuspankkiryhmien kulu-tuottosuhteet

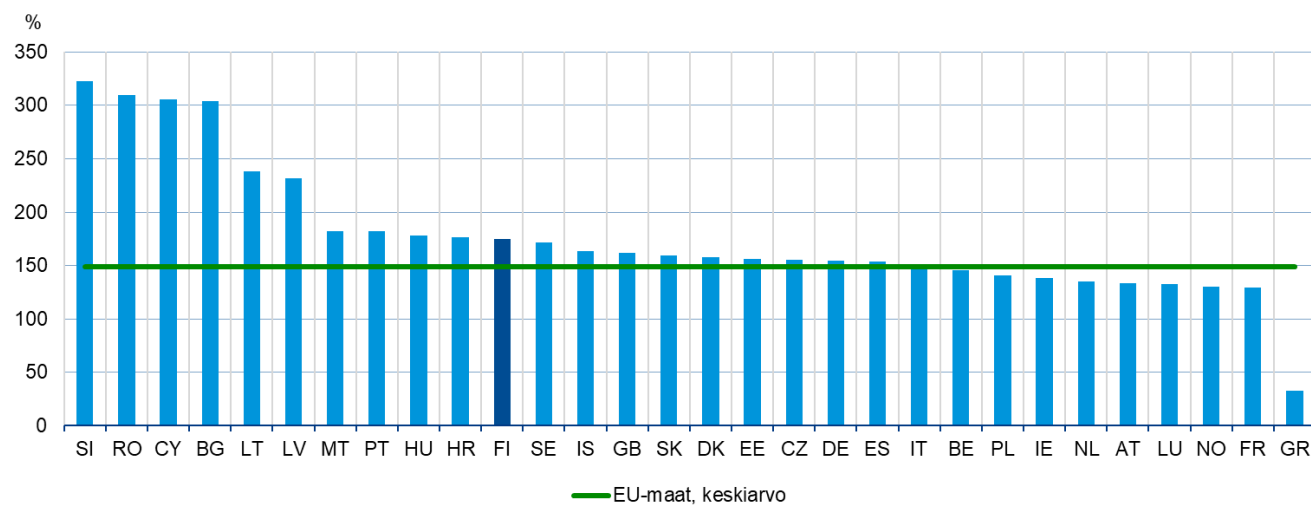
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 24. Rahoitusvarojen arvostusperusteet

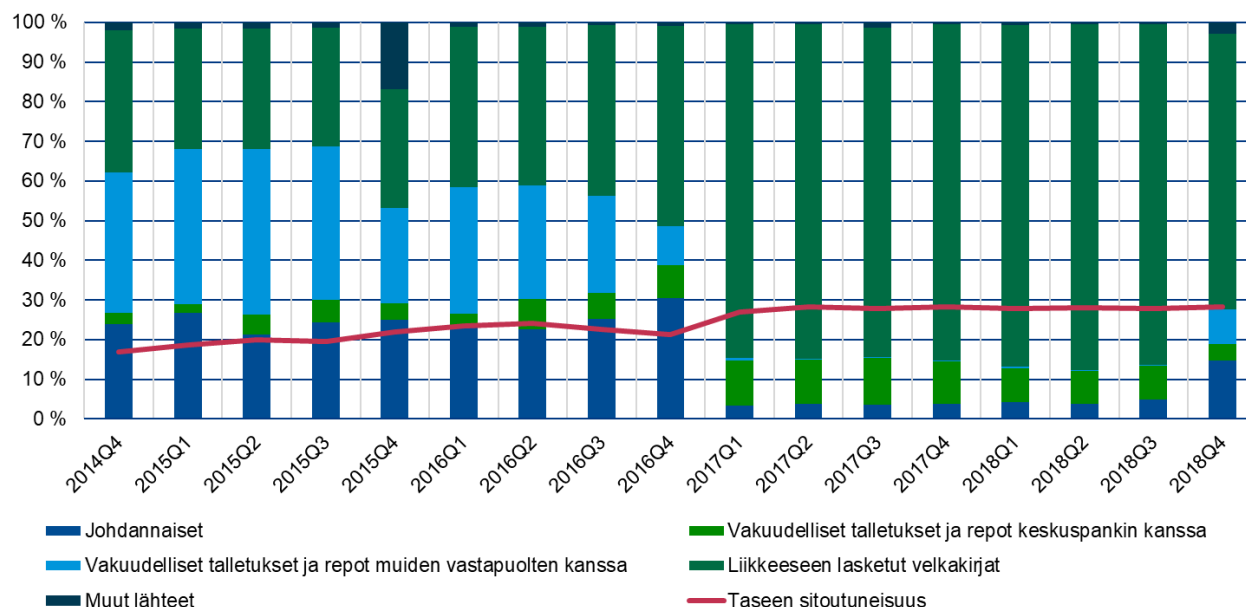
Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 25. LCR Suomi (Q4 2018) ja muut EU-maat (Q3 2018)

Lähde: Finanssivalvonta, EBA

Kuvio 26. Taseen sitoutuneisuus ja vakuussidonnaisuuden lähteet

Lähde: Finanssivalvonta